

VRIJHEID

1 maart 1974

Goedenavond, vrienden.

Ik moet u erop wijzen dat wij, sprekers van deze groep niet alwetend of onfeilbaar zijn. Wij verzoeken daarom over het gebrachte zelf na te denken en uzelf een oordeel te vormen. Ons onderwerp voor heden dient door u in de zaal gekozen te worden. Wat is heden uw voorkeur?

VRIJHEID

Vrijheid is een leuze, geen feit. Een mens wordt op aarde geboren. Een deel van zijn kwaliteiten en wel degelijk ook een deel van zijn mogelijkheden zijn dan reeds genetisch vastgelegd. Er zijn dan dingen, die je niet kunt en dingen, die je wel kunt. Daar begint dus de vrijheid reeds te sterven. Je komt in een maatschappij. Deze maatschappij heeft regels. Als kind word je gedresseerd, zodat je je binnen die regels weet te voegen. Ook wanneer je later anders gaat denken, blijf je toch gebonden aan hetgeen je in je jeugd geleerd hebt en in mindere of meerdere mate blijft dit je gedrag gedurende je gehele leven bestemmen. Dus je vrijheid is reeds weer wat minder dan je zou denken. Dan ben je als geest geïncarneerd in de stof. Je hebt een voorgeschiedenis. Deze voorgeschiedenis houdt ervaringen in en deze ervaringen worden voor een groot gedeelte vastgelegd in het onderbewustzijn. Ook hier weer is sprake van een conditionering: u kunt niet vrijkomen van datgene wat geestelijk in u vast is gelegd. Daarmee is het denkbeeld dat vrijheid betekent dat je geheel denken kunt zoals je wilt, zult kunnen leven zoals je wilt, verwezen naar het rijk der legenden.

Toch horen wij het woord vrijheid steeds weer gebruiken. Men spreekt bv. vaak over de noodzaak vrijheid te kennen. Ik denk in uw wereld daarbij bv. aan een kwestie als die in Angola. Zijn de mensen daar vrij, of kunnen zij ooit vrij zijn? Zij zijn nu niet vrij, want een groot deel van hetgeen zij doen wordt bepaald door anderen. Wanneer nu de vrijheidsstrijders daar winnen, zullen de mensen dan vrijer zijn? Men zal beweren dat dit inderdaad het geval is. Maar de normale mens wordt ook dan en evenzeer in zijn mogelijkheden en gedragingen bepaald door anderen. Er is dus van een werkelijk vrijer worden geen sprake, hoogstens van een andere vorm van onvrijheid.

Neem uw eigen land als voorbeeld. Nederland is een democratie, waarin de vrijheid hoog aangeschreven staat. Maar hoe liggen de feiten? U mag zeggen wat u wilt, tenminste bijna. U mag denken wat u wilt. U mag geloven wat u wilt. Mits u daarbij vooral u houdt aan datgene waarvan anderen zeggen dat het goed voor u is. Uw democratie is in wezen even paternalistisch als een dictatuur of een oligarchisch bestuur. Realiseer u, dat u niet vrij bent en dat u zelfs niet vrij kunt zijn. Wanneer wij de simpelste norm nemen, het je gewoon op straat bewegen, zo blijkt reeds dat, wanneer je je niet houdt aan de regels, die voor een deel niet eens geschreven staan, het voor jou en voor anderen onmogelijk wordt zich snel en prettig te verplaatsen. Je zou immers zonder je aan de regels en gebruiken te houden voortdurend in conflict met anderen komen. De mogelijkheid van het conflict, de botsing, schept vanuit zich zonder meer regels, zelfs indien er geen geschreven en afgedwongen wet of regel bestaat. Ik geef toe dat het in uw land moeilijk is enig gebied te vinden, waarop alleen door de feiten ongeschreven regels ontstaan. Bij u zijn alle gebieden van het leven min of meer omschreven in regels, ook al houdt men zich maar aan een zeer klein deel van de geschreven wetten en regels. Maar is dat dan vrijheid?

Vrijheid kan alleen liggen in jezelf, zo roept de filosoof uit. Maar hoe kun je vrij zijn in jezelf? Dat is alleen denkbaar wanneer je je tenminste vrij weet te maken van al datgene waardoor de wereld tracht je te vormen tot iets anders dan je reeds bent. De wereld kan je zelfs niet vrij maken door je alles te geven; je kunt alleen jezelf iets meer vrijmaken door van die wereld niets

te verlangen, zij het dan datgene wat je voor jezelf kunt presteren en bereiken. Innerlijk ben je dan echter nog steeds een geconditioneerd wezen en ook naar buiten toe blijven er beperkingen bestaan. Sta mij daarom toe t.a.v. dit onderwerp allereerst te constateren: Werkelijke vrijheid, zelfs innerlijke, bestaat in wezen niet. Er bestaat alleen beperkte vrijheid en deze zeer beperkte vrijheid wordt grotendeels door het individu zelf bepaald en wel door de wijze, waarop dit individu zich t.a.v. zijn omgeving gedraagt. Kunt u het tot zover met mij eens zijn? (ja.)

Wij kunnen nu natuurlijk in naam van die vrijheid uitroepen dat eenieder zijn eigen weg moet gaan. Maar een mens kan, binnen een maatschappij - of dit nu een stamgemeenschap is dan wel een overbevolkte wereld als de uwe - niet geheel alleen leven. Je kunt niet alleen je eigen huis bouwen, je eigen voedsel verzorgen, zorgen dat je alle noodzakelijke kleding en alle gemakken verwerft, plus al hetgeen je nodig noemt, zonder een beroep op anderen te doen, of in deze taak alle vrijheid van handelen en mogelijk zelfs van denken te verliezen. Wie zou willen leven volgens de normen van uw dagen, zou zelfs met inzet van geheel zijn wezen en al zijn tijd nog niet een deel van het voor u normale kunnen benaderen.

De uitweg zou zijn dat een mens leert minder eisen te stellen. Inderdaad: naarmate je minder van het leven verlangt en minder stoffelijke eisen stelt, vind je een grotere bewegingsvrijheid. Je wordt dan in je bewegingen minder belemmerd door wat je bezit, wat volgens de gemeenschap 'hoort', door de dingen die tot de goede toon schijnen te behoren. Misschien mag ik een vergelijking maken: De mens die zich van zijn bezit of een groot deel van zijn bezit weet te ontdoen, alleen behoudende en nastrevende wat voor zijn leven werkelijk noodzakelijk en belangrijk is, is als iemand die een korset, dat de gehele wereld pleegt te dragen, niet aantrekt. Hij heeft meer bewegingsvrijheid, wat minder steun. Maar hij blijft nog steeds dezelfde mens. Een korset uittrekken maakt je geen andere mens, je hebt alleen wat meer vrijheid gekregen. Die vrijheid is en blijft echter nog steeds gebonden aan datgene wat je persoonlijk bent, aan datgene wat je persoonlijk kunt presteren.

Dan heeft de mens een bepaald intellect. Dit intellect kun je niet meten aan de hand van een IQ. Dat laatste zal u duidelijk zijn, want een intelligentiequotiënt wordt altijd door de heersende orde bepaald. Al wat buiten de heersende orde bestaat of geschiedt, geleerd wordt, mag op zich waardevol zijn en een teken van intellect zijn, maar zal niet door een IQ worden omschreven. Een groot deel van de werkelijke intelligentie van een mens wordt dan ook bij het vaststellen van een dergelijk vergelijkingsgetal zonder meer verwaarloosd. Maar goed. De intelligentie die je bezit heeft alleen werkelijke betekenis voor je, wanneer je haar kunt gebruiken in een relatie met anderen.

Misschien dat de grootste vrijheid die volgens mij voor een mens kan bestaan in het volgende wel omschreven is: Het recht om te kiezen met wie je wilt communiceren en waarover je wilt communiceren. De verweving van bewustzijn, van denken, van kracht, is alleen mogelijk voor een mens wanneer hij weerklank vindt, wanneer er ergens iets is wat antwoord geeft. Kan hij dit niet vinden, dan kan hij iets dergelijks scheppen door zich als partner God, de natuur of desnoods een volgens hem als een mens reagerende hond of kat te kiezen. Maar hij heeft weerklank nodig. De vrijheid die wij bezitten, hoe beperkt deze overigens moge zijn, maakt het ons vaak mogelijk ons streven naar contact te richten op die personen en die krachten waarmee wij ons verwant voelen, zo bereikende dat inderdaad begrip mogelijk is.

Het handboek van etiquette is eens geschreven opdat de mensen een gezamenlijk gedragspatroon zouden bezitten en kennen wat tot hun kaste behoorde en op deze wijze voor hen de mogelijkheid zou scheppen ook zonder werkelijk begrip en contact een schijn van wederkerige communicatie op te houden. Maar deze schijn blijft een schijn. Of je zeer beleefd bent of onbeschoft, zo blijft voor jou het werkelijk belangrijke punt niet in een: hoe vindt de ander mij. Het enig werkelijk belangrijke is en blijft de vraag: In hoeverre begrijp ik een ander, in hoeverre ook kan een ander mij begrijpen? Elke mens van zich uit, zal een keuze moeten doen. Hij zal nimmer kunnen komen tot een vrijheid die hem geheel onafhankelijk maakt. Maar hij zal in ieder geval kunnen kiezen, welke communicaties en welke contacten hij belangrijk vindt.

Is hij bereid de consequenties van een dergelijke keuze te aanvaarden, dan zal hij in het leven zelfs althans voor een groot deel erin kunnen slagen zichzelf te zijn.

Stellen wij nu de geestelijke waarden en het geestelijke leven tegenover de materie met haar omstandigheden.

Als je leeft in een Lichte sfeer. Vrij, zo zeggen wij. Maar is dit waar? Wanneer ik leef in een sfeer, zo ben ik door mijn begripsvermogen, mijn vermogen tot harmonisch contact met anderen, beperkt tot een betrekkelijk klein gedeelte van het werkelijke bestaan. Daarbinnen kan ik alles waarmaken wat ik maar wens, door alles te ontkennen wat ik niet wens. Daar in de sferen gedachten al het andere domineren, gelukt dit vaak heel aardig. Er zijn bij ons immers niet zoals op uw wereld, concrete waarden die je eenvoudig niet ontkennen kunt en waaraan je niet kunt ontkomen. Daar tegenover staat dat je in jezelf bepaalde angsten meedraagt, zo goed als bepaalde schuldgevoelens of tekorten van besef. Dezen kun je niet ontkennen. Of je wilt of niet, blijven deze eigenschappen je wereld en wereldbeeld tekenen. Ook in de geest bestaat geen absolute vrijheid in de voor mij gewone sferen. Bij ons roept men echter uit dat vrijheid gevonden kan worden wanneer wij maar dichter de werkelijkheid leren benaderen, datgene wat wij God noemen.

Is dat waar? Wanneer ik dichter bij God kom, vertellen ons degenen die dit schijnbaar uit ervaring weten, verlies je de begrenzingen van je eigen wezen. Je wordt meer deel van het geheel. Maar ben je dan meer vrij? Zeker niet als afzonderlijke persoonlijkheid. Ik kan mij dit wel enigszins voorstellen. Mijn bewustzijn zal uit veel meer gedachten en levens kunnen puren en putten en voor zichzelf een beeld maken, dat voortdurend wisselt. Er kan voor het ik hieruit een toestand van geluk en voortdurende verwondering voortkomen. Maar ben je dan vrij? Blijf je ook dan niet beperkt tot datgene wat je binnen dit - mogelijk goddelijk - schema bent? Je bent deel van een kracht, zeker. Maar welk deel je zult zijn, wordt dan toch bepaald door datgene wat die kracht in standhoudt en niet door jezelf, je besef, of je wensen. Ook hier blijkt volgens mij de vrijheid, in de zin waarin zij zo vaak als leuze gehanteerd wordt tenminste, een illusie te zijn.

De geestelijke vrijheid bestaat in het optimaal gebruiken van al hetgeen je beseft en bent, om hiermee een zo groot mogelijk contact te bereiken met een zo omvangrijk mogelijk deel van het kosmische geheel. Verder gaat echter volgens mijn mening je vrijheid ook hier niet. Is dit nog steeds voor u aanvaardbaar. Dan zou dus hetgeen ik in het begin stelde, het niet werkelijk bestaan van vrijheid in de zin van een niet gebonden zijn, hierdoor bevestigd zijn. Dan kan misschien vrijheid een illusie worden genoemd, welke vele mensen beweegt. Maar achter die illusie moet toch iets van meer werkelijke betekenis schuilgaan. Anders zou dit begrip niet voor ons bestaan en voor ons niet zoveel betekenis kunnen bezitten.

Ik stel: elke mens bezit de vrijheid om te kiezen, mits hij daarbij niet tracht te ontkomen aan de onvermijdelijke gevolgen van zijn keuze. Daaruit blijkt dus dat de vrijheid werkelijkheid is voor ons, wanneer wij beseffen dat zij bestaat uit een mogelijkheid tot keuze binnen een geheel, dat door ons niet bepaald wordt en door andere machten tevoren is vastgelegd. Dat de keuze in zichzelf nooit een deel van het gekozen geheel zal kunnen realiseren, maar altijd een geheel nieuwe relatie met het geheel betekent, waaraan je je dus ook niet kunt onttrekken, wordt in de praktijk voor eenieder duidelijk die niet opzettelijk zijn ogen tracht te sluiten voor de wet van oorzaak en gevolg. Wanneer men roept om vrijheid, zo zal men daarbij volgens mij die vrijheid dan ook nader moeten definiëren en moeten beseffen dat het verwerven daarvan alleen mogelijk is door andere mogelijkheden prijs te geven.

Vrijheid van geloof bijvoorbeeld? Bestaat die werkelijk? Wie zijn het die je leren wat je dient te geloven? Je ouders, de mensen rond je, de ijverige zendelingen misschien ook die u vertellen dat zij u een plan tot een betere en grotere wereld, of de toegang tot een wondermooi hiernamaals zullen verschaffen, indien u zich maar onderwerpt aan de leerstellingen die zij u verkonden. Zij bepalen in feite mede, wat u gelooft. Uw geloof wordt u van buitenaf geleverd.

Alle geloof van de mens is primair prefabricated, zeker wanneer het zich ook nog in dient te passen in een maatschappelijk geheel. Geloof u alleen datgene wat in uzelf als zekerheid rijst, dan zult u weinig mogelijkheid hebben daaraan uiting te geven anders dan door uw wijze van leven. Want op grond van hetgeen in uzelf als zekerheid leeft, wordt u door de wereld niet als gelovige aanvaard. Uw vrijheid van geloven is mogelijk aanwezig, maar dan wel zeer strikt beperkt tot uzelf en is daarbij gebonden aan het feit dat u niet eist dat hetgeen in uzelf als geloof bestaat, voor de wereld op enigerlei wijze betekenis zal hebben. Wenst u dit laatste, wenst u contact met de wereld over de zekerheden, die uw geloof vormen, dan is uw vrijheid reeds weer grotendeels tenietgedaan.

Vrijheid van zorgen? Ook dit is een leuze die vaak wordt aangeheven. Zorgen kunnen natuurlijk uit de materie ontstaan. Maar het merendeel van de zorgen en conflicten die in een mens bestaan, danken hun aanzien in de eerste plaats aan onevenwichtigheden die in hemzelf bestaan. In de mens zijn strijdigheden, een weigering te aanvaarden wat in de wereld bestaat, maar door eigen wezen verworpen wordt, zonder dat men dit ook werkelijkheid kan maken. Je kunt een mens niet behouden voor alle zorgen. Vrijheid van zorgen blijft dan ook volgens mij een leuze. Je kunt hoogstens bevrijd worden van bepaalde materiële zorgen en tekorten, zoals in een welvaartsstaat dan ook wel geschiedt. Maar daardoor kun je dan ook weer meer aandacht gaan besteden aan je ontevredenheden en innerlijke conflicten, zodat nog steeds onvrede en zorgen bestaan, zij het dan dat deze van een wat andere aard zijn.

Vrijheid om te leven? Dat betekent dus dat een ander je niet mag doden. Inderdaad de vrijheid bestaat voor het ego en mogelijk zelfs officieel in uw wereld, waar men mogelijk het 'gij zult niet doden' heeft willen omzetten in een van de rechten van de mens. Maar betekent dit dat men u kan garanderen dat u niet in de stof zult sterven? Zekerlijk niet. Het tegendeel is eerder vaak waar. Uw werkelijk bestaan kan, zover wij weten, niet teniet worden gedaan. Maar er zou een ogenblik kunnen komen op aarde, waarop u werkelijk en met redenen zou willen sterven in de stof. Het recht tot leven blijkt dan eerder een verbod te betekenen om op niet officieel erkende wijze te sterven. Men probeert u het sterven te verbieden kennelijk. Maar wat kan krankzinniger zijn dan een wetgeving, zoals die in sommige landen bestaat, waarin wordt gesteld dat zelfmoord of de poging daartoe met gevangenisstraf bestraft zal worden? Mij rijst hier de vraag: wordt de aspirant-zelfmoordenaar in feite bestraft, omdat hij in zijn opzet niet geslaagd is? Want wanneer je slaagt, zo zal eenieder beseffen, kan de aan gedreigde straf moeilijk volvoerd worden. In ieder geval: volgens mij heeft de mens ook op dit punt geen werkelijke vrijheid. Het leven zelf en de ontwikkelingen in lichaam en wereld bepalen, dat je sterven zult en ook wanneer en hoe.

Wat voor vrijheid begeert u dan? Vrijheid van onderwijs? Illusie. Vrijheid van onderwijs betekent volgens de mensen dat iedereen wanneer hij maar wil, ingenieur, dokter, advocaat of iets anders zal kunnen worden. Hij kan altijd studeren. Maar kan dit werkelijk? Het betekent toch dat je zult moeten beantwoorden aan bepaalde maatstaven die de maatschappij stelt voor het bereiken van deze functies. Wanneer de gemeenschap vrijheid van onderwijs belooft, zo zal zij dit redelijkerwijze alleen kunnen beloven aan eenieder die binnen dit onderwijs wil streven naar een door de gemeenschap reeds aanvaarde kennis en bovendien nog blijkt geeft van de bekwaamheid deze kennis inderdaad met goed gevolg te kunnen verwerven. De vrijheid tot studeren is waanzin wanneer je met je studie niets zult kunnen bereiken. Dan is het slechts een methode om een deel van je leven op kosten van anderen doelloos te vergooien. Stelt men echter bepaalde bereikingen als voorwaarde voor hen die verder willen studeren, dan is er geen werkelijke vrijheid van onderwijs, daar men gebonden is aan maatstaven die niets meer te maken hoeven te hebben met je eigen redenen om kennis te verwerven of daartoe een poging te doen. Bepalend voor studie is nog steeds de bruikbaarheid van het bereikte, gezien volgens de normen van de gemeenschap. Vrijheid van studie die werkelijk en algeheel geldt, bestaat eenvoudig niet.

Vrijheid van ziekte en nood? Zeker, ik hoor deze kreet ook steeds weerklinken. Maar is zij niet dwaasheid, wanneer de ene helft van de mensen zijn z.g. vrijheden alleen kan genieten ten koste van een verhongeren van de andere helft, terwijl men bovendien nog niet eens over een afdoende middel blijkt te beschikken om de mens voor bv. een eenvoudige verkoudheid te

vrijwaren? Aan dit punt wil ik nog toevoegen dat de mens inderdaad wel ziekten met succes bestrijdt. Maar hij heeft de ene ziekte nog niet onderdrukt, of een andere reeks van kwalen steekt alweer de kop op. Nauwelijks is men de TBC meester geworden, of CA duikt op en hartinfarcten en dergelijke kwalen belagen de mensheid. Een groot deel van die ziekten kan alleen bestreden worden door een lichaam dat zelf voortdurend actief is, dat voortdurend antistoffen kan produceren. Want wanneer u maar voldoende antistoffen in uw lichaam kunt produceren, zal zelfs de kanker niet meer u aan kunnen tasten. In uw dagen blijkt algemeen een gebrek aan reactie van het lichaam op kwalen een ontstaan van de juiste afweerstoffen te belemmeren. Vrijheid van ziekte kan niemand u geven. Vrijheid van armoede en honger kan men u alleen geven, wanneer men zelf bereid is afstand te doen van zijn overvloed. Wie is daartoe niet slechts met woorden, maar in feite bereid? Het enige wat men voor u kan doen is u duidelijk maken hoe u onder de heersende omstandigheden uzelf het beste kunt redden en eventueel zo gezond mogelijk kunt blijven leven. Maar daarbij blijft het.

De vrijheden die men verkondigt en de vrijheden die men beweert te bezitten zijn, wanneer je het op de keper beschouwt, allen slechts leuzen. De enige vrijheid die men schijnt te bezitten op aarde, zowel als in de sferen, is de vrijheid tot beseffen. Van die vrijheid echter maken wij niet gaarne gebruik, omdat wij dan ook moeten beseffen dat wij steeds weer achter illusies aanjagen, dat wij steeds weer leuzen in de plaats van feiten stellen en bovendien de wereld als geheel volgens ons eigen onvolkomen begrip steeds weer willen dicteren, wat zij te doen heeft en wat zij moet laten, en zo de vrijheid die wij zeggen voor te staan in wezen bestrijdende.

Laat mij u voorbeelden geven: Om de mens de vrijheid en eeuwige zaligheid te doen geworden, heeft men mensen met afwijkend geloof verbrand, gemarteld, gedood. Vrijheid? Om mensen tot een vrijheid in maatschappelijk opzicht te brengen, heeft men degenen die die vrijheid in deze vorm niet wensten, in gevangenissen en concentratiekampen opgesloten of omgebracht. Vrijheid? Vrijheidsstrijders hebben, in naam van de vrijheid, het leven, geluk, bezit, de vrijheid, van anderen genomen en vernietigd. Is dat dan werkelijk vrijheid? Predikers van een verlossing hebben in vele gevallen de mens het recht tot vrijelijk en zelfstandig nadenken ontzegd, stellende: Gij zult niet denken, maar zonder meer de waarheid die ik u breng, aanvaarden. Weigert gij, wilt gij zelf denken, dan zult gij voor eeuwig veroordeeld zijn. Vrijheid? Dogma heet bij deze mensen de sleutel tot de vrijheid te zijn. In wezen betekent zij het castreren van de vrije wil en de vrijheid tot denken van de mens. Vrijheid vinden wij dan mogelijk in de vrijheid om hulp aan anderen te bieden? In vele landen is het echter verboden anderen bv. te genezen, tenzij u daarvoor eerst een brevet van staatswege is uitgereikt. Wat wil zeggen dat, zo u in staat bent een medemens met geestelijke krachten te genezen, men in vele landen u daarvoor bestraffen zal. Want vele zijn de met alle middelen verdedigde monopolies van bepaalde groepen.

Wanneer u bv. voor vrienden en bekenden een 20-tal brieven meeneemt, komende van verschillende afzenders en bestemd voor verschillende geadresseerden, bent u strafbaar. U gaat dan immers in tegen het monopolie van de PTT en bent daardoor strafbaar onder de postwet. Zoals u eigenlijk niet het recht hebt zonder meer iemand met uw auto mee te laten rijden, tegen of niet tegen vergoeding. Uitgaande van alle wetten op het openbaar vervoer bent u strafbaar, ook al moeten wij hierbij onmiddellijk opmerken dat men met het toepassen van dergelijke wetten zeer lenient - zachtmoedig - is. U doet veel, wat eigenlijk niet mag. Men kan het u dus beletten, indien men dit noodzakelijk acht. Dit is geen werkelijke vrijheid. Daarom, lieve vrienden, ben ik geneigd u te vragen maar liever niet te veel over vrijheid te spreken. Spreek liever over de mogelijkheden tot samenwerking. Het is immers in samenwerking waarin de keuze met wie je wilt samenwerken, grotendeels nog je vrije beslissing zal zijn en het van jezelf mede afhankelijk is, wat je met de anderen tezamen waarmaakt.

Dit brengt je nog het dichtste bij datgene, wat in het koortsdroombeeld vrijheid voor de mensen ligt opgesloten: het vermogen jezelf te zijn en jezelf enigszins waar te maken. Je leeft op aarde als mens. In je zijn vele generaties aan eigenschappen en mogelijkheden opgeslagen.

In de geest die dit geheel bezielt, zijn vele verschillende capaciteiten en remmingen, verworven in vele bestaansvormen, aanwezig. Deze dingen bepalen je mogelijkheden. Wanneer je nu maar in staat bent deze mogelijkheid althans ten dele te verwezenlijken en waar te maken voor jezelf, dan kun je misschien nog spreken over enige vrijheid.

Ik geloof niet in vrijheidsstrijders die in hun strijd voor hun beeld van vrijheid de vrijheden van anderen tenietdoen. Ik geloof niet in mensen die omentwille van de rechtvaardigheid, anderen onrecht aandoen. Ik geloof niet in openbaringen die de mensheid tot eeuwige pijnen verdoemen, tenzij de mensen voortaan weigeren zelf na te denken en zich stuurloos overleveren aan datgene wat volgens anderen Gods wil is. Vrijheid bestaat niet. Maar wijzelf bestaan en datgene wat wij zijn, kunnen wij toch vorm en gestalte geven, door zo veel mogelijk onze eigenschappen en kwaliteiten, onze talenten en vermogens in het levensspel te brengen op een wijze die voor onszelf aanvaardbaar en goed is. De enige vrijheid die wij mogelijk vinden kunnen is het vermogen zo te leven dat wij in vrede met onszelf door het leven kunnen gaan.

Einde van dit betoog. Hebt u commentaar of vragen?

Vraag: Hoe ligt ongeveer het verschil in vrijheid tussen onze wereld en uw sferen?

Antwoord: De vrijheid op aarde zou je volgens mij het beste kunnen omschrijven als de vrijheid om te denken en te dromen, wat je wilt, wanneer je de feiten maar buiten beschouwing kunt laten. De onveranderlijke wereld rond je echter dwingt je steeds weer terug tot de 'feiten' en daarmee brengt zij je in haar gareel.

De vrijheid van de sferen is de vrijheid om te denken en te dromen, inderdaad. Maar je kunt geen droom en gedachte meer geheel voor jezelf behouden. Je zult die altijd met anderen moeten delen. Je kunt niet anderen bedriegen t.a.v. hetgeen je denkt of bent. Daardoor zal elke droom, elke gedachte die niet waar is, onmiddellijk gecorrigeerd worden. Maar wanneer je bij die waarheid blijft, zijn er geen onveranderlijke feiten buitenaf die je in een bepaalde richting dwingen te gaan tegen eigen wens en besef in. Dan kun je in dromen en gedachten leven en contact hebben met anderen. Onze vrijheid - in de geest - is die ons bewustzijn uit te leven, mits wij daarbij volledige waarheid zijn en uiten. Onwaarheid is voor ons niet mogelijk in de sferen zonder gepaard te gaan met een isolement, waardoor je alleen jezelf kunt bedriegen. Dat kan even pijnlijk zijn als voor u de reeks van onveranderlijke feiten die u terugroepen van uw dromen tot een werkelijkheid die voor u bestaat, evenals wij steeds weer worden teruggeroepen tot besef van de werkelijkheid omtrent ons eigen wezen.

Is dit voldoende?

Vraag: Waar blijft de verantwoordelijkheid in dit geheel van conditioneringen?

Antwoord: Wat is verantwoordelijkheid? Het is een groot woord. Indien u zou zeggen: aansprakelijkheid, zou ik een beter antwoord kunnen geven. Verantwoordelijkheid is een leuze, waarmee men andere de lasten tracht te doen dragen van de fouten die men zelf maakt. Aansprakelijkheid daarentegen is de erkenning, dat al hetgeen je bent en doet gevolgen heeft, voor welke gevolgen alleen jijzelf aansprakelijk kunt zijn en niemand anders.

Laat mij het zo eenvoudig mogelijk stellen: Wanneer iedereen alle mogelijkheid tot genezing kan vinden in uw wereld, dan is het nog steeds zijn eigen aansprakelijkheid daarvan op de juiste wijze gebruik te maken. Wat volgens mij zeker niet het geval is, wanneer men zich bv. steeds weer volstopt met allerhande barbituraten, zijn dieet niet beperkt, maar vooral vloeibare voeding op alcoholbasis nuttigt plus de nodige aspirinen om de gevolgen daarvan te onderdrukken e.d. Aansprakelijkheid is altijd gebonden met jezelf. In dit geval is het bv. volgens mij de aansprakelijkheid van de mens tegenover zich en zijn omgeving, zijn lichaam in zo goed mogelijke staat te houden, zodat geen onnodig beroep op anderen behoeft te worden gedaan en men tegenover zichzelf niet tekortschiet.

Maar wie kan de verantwoordelijkheid hier dragen? Wanneer men verantwoordelijk moet zijn voor iets of iemand anders - wat gemeenlijk de strekking van dit begrip is - zo zal men om deze te kunnen dragen een algehele kennis van mogelijkheden en omstandigheden moeten veronderstellen. Ik neem niet aan dat z.g. verantwoordelijke personen deze kennis inderdaad bezitten. Zij zullen aansprakelijk zijn voor hetgeen zij doen natuurlijk, maar in kosmische zin is hun aansprakelijkheid in deze gevallen groter dan hun verantwoordelijkheid voor hetgeen zij tot stand brengen. Aansprakelijkheid bestaat in verband met oorzaak en gevolg, verantwoordelijkheid staat steeds weer in verband met vermogen plus kennis.

Wanneer je een ander kwaad doet en dit beseft, ben je tegenover jezelf hiervoor aansprakelijk. Want dit besef betekent dat in jezelf disharmonie en onevenwichtigheden ontstaan, waardoor een verdere afwijking ontstaat, zowel t.a.v. een waarmaken van datgene wat je innerlijk bent als in je mogelijkheid een beeld te tonen dat je naar buiten toe zou willen zijn. Ik geloof niet dat je kunt schermen met een verantwoordelijkheid voor anderen of een aansprakelijkheid die voornamelijk tegenover anderen bestaat. Dit zijn juridische begrippen die maar met een klein deel van de werkelijke feiten rekening kunnen houden. Ik geloof dat de verantwoordelijkheid die een mens kan bezitten, voornamelijk bestaat in het bestaan dat moet worden beleefd. Aansprakelijkheid kun je volgens mij slechts hebben tegenover jezelf en wel, doordat men als mens en geest zo moet bestaan, dat mijn eigen wezen, gedachten en daden geheel kan aanvaarden en daarmee voor zich een gevoel van vrede in zichzelf kan handhaven.

Is dit voldoende?

Vraag: Is verantwoordelijkheid dan een soort persoonlijke norm, die je niet kunt waarmaken en daarom aan anderen tracht over te dragen, opdat dezen het wel waar zouden maken?

Antwoord: Zoals ik reeds heb gezegd, is het woord verantwoordelijkheid voor mij voornamelijk een leuze. Maar inderdaad: een mens faalt in zijn eigen streven en stelt dan daarvoor gemeenlijk een ander verantwoordelijk, ook wanneer er geen aansprakelijkheid is, zodat men geen verhaal kan krijgen. Men draagt de verantwoordelijkheden die men meent te hebben graag over aan anderen. Maar zodra een mens meent dat hij werkelijk verantwoordelijkheid draagt en dus in zich een begrip van aansprakelijkheid tegenover anderen ontwikkelt, zal hij tekortschieten volgens de norm verantwoordelijkheid die hij hanteert, omdat een mens de feiten niet geheel kan overzien en het wezen van anderen niet volledig kan begrijpen.

Neem bijvoorbeeld Den Uyl en de oliecrisis. Of beter gezegd: de reacties van het kabinet Den Uyl. Achteraf kan men niet zonder redenen stellen dat deze mensen anders hadden moeten reageren en andere maatregelen hadden moeten nemen. Indien wij echter uitgaan van de algemeen gehanteerde woorden als verantwoordelijkheid, zo kunnen wij stellen dat hij voor het geheel verantwoordelijk was, zodat het zijn goed recht - zo niet zijn plicht - was om zo te reageren. Daar men hem voor alle fouten aansprakelijk zou willen stellen, zoals de schade die een onnodige beperking van het energiegebruik voor velen betekent, stelt men hem ook verantwoordelijk voor de gevolgen. Maar daar hij dezen nooit geheel heeft kunnen overzien, is dit m.i. onjuist. Men spreekt over verantwoordelijkheid van dit kabinet, terwijl men in wezen zoekt een aansprakelijkheid van dit kabinet en daarmee van het gehele volk voor geleden schade te construeren.

Zoals wij aan de andere kant de krankzinnige situatie zien ontstaan dat mensen de oliemaatschappijen verantwoordelijk acht voor het ontstaan van deze oliecrisis, hen het maken van extra winsten toeschrijvende. Aan de andere kant weigert men kennelijk te beseffen wat olie en benzine werkelijk zo duur maakt. Toch is dit niet de oliemaatschappij, maar de staat der Nederlanden die meer dan de helft van elke liter benzine - de prijs daarvan - int, terwijl de oliemaatschappij alle winningen en transportkosten moet dragen en winst maken met rond een kwart van de prijs. De rest gaat naar de landen die de olie leveren. De staat heeft dus in wezen meer belang bij een stijging van de prijs - die haar inkomen aan accijns doet stijgen - dan de oliemaatschappij.

Dan moet men tenminste de staat voor alle ontwikkelingen medeverantwoordelijk achten. Men zal dit niet willen aanvaarden en stellen dat met de heffingen veel goeds wordt gedaan. Maar dat goede wordt dan toch kennelijk gedaan door een instelling die de verdiensten voor zich opeist en de kosten op anderen afwentelt.

Wanneer men het begrip verantwoordelijk wil hanteren in dit verband, zal ook de eenvoudigste mensen moeten beseffen dat dit onjuist is. Toch heet men dit goed. In wezen is dit aansprakelijk stellen van anderen voor dat wat men zelf wil doen een Paulinistisch begrip, dat in uw calvinistische maatschappij is doorgewoekerd en zich op dit ogenblik zelfs in de opstelling van de PvdA schijnt te manifesteren: Wij hebben de waarheid, dus is het ons recht volgens ons eigen inzicht te handelen en anderen de kosten, de aansprakelijkheid daarvoor ook, te laten dragen. In Nederland heerst verder een bekeringsdrang die uit dezelfde bron stamt volgens mij: je behoefte om anderen te dwingen in te gaan tot het rijk van je eigen geloof en ideaal. Wanneer je de mens wilt dwingen te leven volgens jouw norm van welvaart, juist gedrag en fatsoen, volgens jouw normen van wat wel en niet aanvaardbaar is, kun je die anderen daarmee in feite geestelijk verkrachten.

Laat mij u een voorbeeld geven: In Duitsland zijn op dit ogenblik ongeveer 25 tot 30 percent van de dienstweigeraars - mensen die geen wapens wensen te hanteren - in de gevangenis opgenomen. Schijnbaar geschiedt dit geheel terecht ondanks een wet die onder bepaalde omstandigheden dienstweigering toelaat. Men roept de dienstweigeraar op - laat hem desnoods met dwang naar de kazerne brengen. Daar stelt men hem onder de krijgstucht. Vervolgens beveelt men hem, voor de troep, een wapen op te nemen en mee te gaan op oefening. Weigeren zij - wat waarschijnlijk is - dan kan men hen onmiddellijk in arrest nemen en doen veroordelen tot straffen van een jaar of soms meer. Men veroordeelt hen dan immers niet voor een weigering militaire dienst te verrichten, maar voor het weigeren van een bevel in de dienst. Het gehele trucje berust op het feit dat men mensen oproept, terwijl hun aanvraag tot ontheffing van militaire dienst op grond van godsdienstige of gewetensbezwaren nog loopt. Bij deze erkenningsprocedure wordt vaak bovendien het in werkelijke dienst wel opkomen, maar weigeren van bevelen als ongunstige factor beschouwd, waarbij men over het hoofd pleegt te zien dat vele van de veroordeelden eerst door militaire politie van huis werden gehaald en naar de kazerne werden gebracht. De minister van defensie, zelf een oud sergeant, schijnt dit juist te achten. Hij is hiervoor dus aansprakelijk, maar acht het zijn verantwoordelijkheid een zo groot en goed mogelijke krijgsmacht op de been te brengen en te houden. De slachtoffers zullen het hiermee niet eens zijn en hem aansprakelijk willen stellen voor een verkrachten van de geest van de wet, die hij letterlijk juist uitvoert.

Wie heeft gelijk? Men kan zelfs verder gaan en vragen of het tot de verantwoordelijkheden van de gemeenschap behoort er zorg voor te dragen dat er altijd een slagvaardig leger is. Ik meen van niet. Wel is men natuurlijk aansprakelijk voor de gevolgen van een eventueel niet bestaan van een leger. Maar die zouden wel eens kleiner kunnen zijn dan die welke het bestaan van een slagvaardig leger voor eigen land zowel als anderen kan hebben. Oorzaak en gevolg spelen bij aansprakelijkheid een rol. In deze zin is deze minister - en met hem allen die hem daadwerkelijk of door gedogen steunen in zijn beleid - aansprakelijk voor alle gevolgen en ontwikkelingen in de mensen die men op deze wijze wil dwingen iets te worden, wat zij voelen niet te mogen en te kunnen zijn.

Wat is hier de aansprakelijkheid in wezen? Dat kan alleen in sociale en psychologische termen worden beantwoord. Wat verantwoordelijkheid betreft: die wordt niet beseft, maar zo men het bestaan daarvan toegeeft: Er zijn bij degenen die wegens weigering van de "Wehrpflicht" te vervullen in de gevangenis kwamen, alleen in het laatste jaar, 7 zelfmoorden voorgekomen. Waarbij de vraag komt, waarom juist van deze mensen, veroordeeld wegens het weigeren een bevel op te volgen, er zoveel solitair worden opgesloten - wat met die zelfmoorden samenhangt. Maar wie kan u zeggen of de mensen die dit doen, dit net doen omdat zij volgens menselijke normen een verantwoordelijkheidsbesef hanteren, dat in hen mogelijk bestaat, maar zeker geen deel uitmaakt van het geheel van de mensheid, en zeker ook niet van een goddelijk recht is

afgeleid, maar eerder een weergave vormt van een persoonlijke opinie die deze mensen er toe brengt anderen te dwingen ten koste van alles aan hun voorstelling van zaken te beantwoorden.

Wanneer een pressiegroep de straat opgaat en demonstreert, dan is dit volgens mij haar recht. Zij mag zeggen en uiten, wat zij denkt. Wanneer zij echter tracht het anderen onmogelijk te maken hetzelfde te doen, wat nogal eens voorkomt, zo meen ik, dat zij ten onrechte ageren, daar zij anderen niet de rechten toekennen die zij wel voor zich opeisen. Begrijpen deze groepen niet dat zij, terwijl zij beweren een vrijheid te willen bevorderen, een emancipatie van de mens tot stand te willen brengen, zij anderen daardoor ook de rechten moeten toe billijken die zij voor zich opeisen?

Het is hier alweer precies hetzelfde probleem als in andere gevallen. Natuurlijk lijkt het mooi, een soort mierenstaat na te streven, een gemeenschap waarin eenieder zijn taak heeft en binnen het geheel alle verzorging geniet. Maar is er een mens die daarin werkelijk zichzelf kan zijn? Er is in de maatschappij kennelijk weinig of geen plaats voor zelfstandigheid, voor een persoonlijk denken en voelen, voor een persoonlijk werken en reageren. Dan is het duidelijk dat niemand de aansprakelijkheid op zich kan nemen voor een dergelijke ontwikkeling, dat alle schermen met verantwoordelijkheden alleen maar een ontwijken betekent van het feit dat men de mensen de mogelijkheid niet gunt zichzelf te zijn.

Degene die menen dat een dergelijke gemeenschap wel degelijk kan bestaan, dat gelijkheid voor allen een feit kan worden, zal ik ten laatste willen herinneren aan een zin uit het mooie boekje van Orwell, dat overigens na mijn tijd is geschreven en de titel draagt: *Animal Farm*. Duidelijk staat in de wet van de farm: Allen zijn gelijk. Maar al snel voegt men daaraan toe: Maar sommigen zijn meer gelijk dan anderen. Dat is een beeld van de menselijke mentaliteit. Daarom lijkt mij de enige mogelijkheid tot vooruitgang van de mensheid te liggen in een samenleving die zoveel mogelijk vrij is en waarin men niet probeert de verantwoordelijkheden van anderen te dragen, of zich verantwoordelijk wil voelen voor anderen, maar wel zijn eigen aansprakelijkheden volledig aanvaardt en draagt. Een gemeenschap die geen gezag kent, lijkt mij de enige weg naar enige vrijheid op aarde, de enige weg naar het beseffen door de mens van zijn persoonlijke verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid. Verantwoording en aansprakelijkheid zullen dan mogelijk wat meer gaan betekenen dan lege leuzen, gebruikt door hen die anderen in hun eigen richting willen dwingen.

Is dit voldoende?

Vraag: Dat kan toch nooit bereikt worden op deze aarde?

Antwoord: Een voor mij moeilijke opmerking: Dit kan nooit bereikt worden op deze aarde? Ik bezit n.l. niet, zoals u, gezien uw uitspraak kennelijke wel, een voldoende inzicht om datgene wat zich door alle tijden heen op de aarde kan ontwikkelen, te overzien.

Reactie: Maar dan moet je eerst de mens veranderen. Dan eerst kun je de toestand veranderen.

Antwoord: Ik kan het hiermee volledig eens zijn. Maar wie van u realiseert zich niet dat de mens voortdurend verandert?

Reactie: Maar dat gaat in een andere mate...

Antwoord: Dat lijkt een ontvluchting van het feit dat er inderdaad belangrijke veranderingen zich afspelen. De mensheid verandert. Er is dus een verandering mogelijk in de richting waarover wij spraken. Deze veranderingen gaan, zoals men in de laatste tijd wel zeer duidelijk kan zien, bijzonder snel en zijn vaak bijzonder ingrijpend. Wie zal dan zeggen dat deze veranderingen de mens niet kunnen voeren tot een begrip voor de noodzaak allereerst persoonlijk te leven, te denken, te bestaan en hem zo ook een begrip bijbrengen t.a.v. aansprakelijkheid voor eigen daden en de onmogelijkheid een aansprakelijkheid te nemen voor de daden van anderen, laat staan een verantwoordelijkheid voor hun wezen en ontwikkeling?

Misschien zal een dergelijke verandering de mens op de duur zelfs in staat stellen het woord verantwoordelijkheid te veranderen van een camouflage voor een neiging tot dictatuur, tot een begrip waarin men zijn besef van verhouding tot anderen uitdrukt zonder zich gelijktijdig boven die anderen te verheffen.

Reactie: Dat lijkt mij alleen mogelijk wanneer wij allen nog eens op deze aarde terug zouden komen.

Antwoord: De meeste mensen die nu op aarde leven hebben vele voorgaande bestaansvormen in de materie gekend. Ik mag misschien even van het onderwerp verder afwijken door het volgende te stellen: Het menszijn is een fase in de ontwikkeling van een ego. Wanneer deze ontwikkelingsfase voltooid is, zal men geen mens meer zijn. Het Ik zal dan ook niet meer in menselijke vorm op aarde op kunnen treden. Dientengevolge omvat het menszijn een begrensdheid, zowel naar beneden als naar boven.

Primair is noodzakelijk het vermogen niet slechts de wereld vanuit jezelf, maar ook de wereld in verband met jezelf, jezelf te midden van de wereld, te zien. De bovenste grens moet volgens mij een begrip zijn van datgene wat je als ego bent binnen de gemeenschap van allen waarbij het Ik in zijn besef een geheel kan representeren, zonder gelijktijdig te proberen zich aan het geheel te ontworstelen en zich daarboven te plaatsen. Binnen deze grenzen beweegt zich dan datgene wat wij mensheid noemen. Maar wanneer de bovenste grens benaderd wordt, kan het Ik nog op aarde bestaan in menselijke vorm, terwijl het besef reeds vele bovenmenselijke waarden en waarheden omvat. Dan zal er sprake zijn van een werkelijk en juist besef van aansprakelijkheid en mogelijk zelfs voor het eerst een begrip voor hetgeen verantwoordelijkheid in wezen betekent. Ik ben juist daarom niet bereid te stellen dat de mensen dan eerst geen werkelijke mensen meer zullen moeten zijn, voordat een werkelijk vrije en open samenleving mogelijk wordt.

Vergeet daarbij niet dat de hoogste krachten op aarde in menselijke vorm hebben geleefd - volgens menselijk besef de hoogsten zelfs. Ik herinner u aan de boeddha's, aan Jezus Christus en zovele anderen, de groten van de geest, die als mens op aarde hebben bestaan. Zij wijzen ons op de bovenste grens die in het menszijn bereikt kan worden. Wie zal zich dan verstouten te zeggen, dat hetgeen zij aan besef bereikten, voor de mens niet eens bereikbaar zal zijn, ook wat verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid betreft?

Vraag: U heeft voornamelijk gesproken over de menselijke onvrijheid op menselijk, sociaal, ecologisch vlak e.d. Tot zover ben ik het met u eens. Maar ik meen dat vanavond iets van vrijheid over het hoofd is gezien: de gedachtenvrijheid van de mens. Dit is volgens mij een vrijheid, waar niemand aan kan komen. Bent u dit met mij eens?

Antwoord: Niet geheel. Indien u zich goed herinnert: ik heb reeds gesteld dat het kind door zijn omgeving wordt geconditioneerd. Ik merkte verder op dat het geloof van de mens voor hem voornamelijk datgene is, wat hem door anderen als waarheid wordt gepredikt, niet enkel datgene wat hij in zich als waarheid erkent. De gedachten en wensen van een mens worden door zovele factoren in het menselijke leven beïnvloed, dat ook hier ternauwernood van enige vrijheid kan worden gesproken, zover het de inhoud betreft.

Kijk eens wat reclame met de mens doet, wat zending en missie, predikers doen. Kijk naar de politici, de idealisten en anderen die u uw vrijheid van denken trachten te ontnemen en daarin vaak slagen. Het maakt weinig verschil uit, of u bij hen die het denken van de mens proberen aan te tasten en te beheersen, dan Nixon noemt, Mao, paus Paulus of een ander. Zij allen proberen uw gedachten en gevoelens te beheersen. In uw wereld is volgens mij uw vrijheid van denken wel degelijk beperkt. U bent vrij om te dromen, dat is waar. Maar de dromen die u droomt, zijn prefabricated door degenen die u bepaalde waarden of verlangens hebben bijgebracht. Slechts een enkele maal zult u ontvluchten naar de werelden van de geest. Daarin kent u dan een ogenblik een werkelijke vrijheid van denken. Maar zodra u terugkeert in de stof, moet u alles vertalen in de associatiemogelijkheden die in uw hersenen leven.

Dan ontstaat een beeld dat wederom door allerhande beïnvloedingen mede is bepaald en aldus niet geheel vrij en zuiver is.

Het denken en de wereld van de gedachte staan niet geheel los van hetgeen u als mens op aarde bent. Het is er deel van. Uw stoffelijk denken, uw stoffelijk bewustzijn, het enige waarmee u als mens bewust kunt reageren, worden voortdurend gevormd en beïnvloed: tijdens de jeugd, door het gedrag van uw moeder, haar problemen en zorgen worden op u overgedragen en zelfs in de prenatale periode ondergaat u invloeden van uw moeder en door haar vaak ook invloeden van de omgeving. Deze zaken bepalen mede uw denken en gevoelsleven. Dan komt u op school. Men leert u op een bepaalde wijze te denken en de relatie met andere kinderen beïnvloedt u eveneens, want kinderen zijn vaak ontzettend wreed t.a.v. elkaar. Zo leert u tevredenheid, haat, liefde, wanhoop en vreugde in ruime mate kennen en verbindt deze met begrippen. Het zijn deze termen, waarin u zult denken. Uw vrijheid van denken is hierdoor wel degelijk beperkt. Zelfs de mooiste filosofieën zijn altijd nog opgebouwd op de feiten die men u heeft bijgebracht en u refereert aan uw bewustzijnsinhoud, door ervaringen vergaard, ongeacht de vraag of uw omschrijving van feiten juist zal zijn of niet.

Zeg mij dus niet, dat het denken vrij is. Zeker, de mens is vrijer in zijn denken dan in zijn daden, omdat hij minder onmiddellijk met de consequenties van zijn gedachten wordt geconfronteerd. Maar de mens is zeker niet geheel vrij om over alles te denken, het te beseffen en te beleven, zoals het werkelijk bestaat. Zijn vrijheid van denken bestaat alleen binnen het patroon dat hem door vele factoren is ingelegd. Wanneer de mens eenmaal vrijkomt van het stoffelijke lichaam en geest wordt, is hij nog zo sterk geconditioneerd, ook in zijn denken dat nu zijn wereld uitmaakt, dat het lange tijd pleegt te duren voor men eindelijk aarzelend zijn vormbesef los gaat laten en begint te begrijpen, dat er krachten, werkingen, contacten en invloeden bestaan, die ook buiten elke stoffelijke vorm hun betekenis volledig behouden, beleefbaar zijn, dromen kunnen geven en waaruit je zelfs krachten kunt putten.

Is dit u een voldoende antwoord?

Vraag: Is het niet mogelijk die geestelijke werelden ook als mens te bereiken?

Antwoord: Een mens kan uittreding bereiken, ook naar de sferen en zelfs een toestand van verrukking bereiken, waarin hij geheel van alle materieel besef verwijderd is. Wat hij dan doormaakt is voor hem een werkelijkheid. Maar hij kan die werkelijkheid niet terugbrengen en in zijn denken beseffen. Dat is de moeilijkheid. De mens kan de hoogste geestelijke waarden beleven, maar kan zich dezen later niet meer voorstellen, juist herinneren, of uitdrukken.

Vraag: Staat u positief tegenover mediteren?

Antwoord: Ongetwijfeld. Zelfs al is de mens in zijn vrijheid van denken, zoals op andere gebieden, beperkt, hij kan in ieder geval in zich naar begrippen en belevingen als vrede en harmonie zoeken. Hij kan dezen deels beleven, wat van groot belang kan zijn. De mens die mediteert, kan door de meditatie in zich de rust vinden waardoor hij t.a.v. zijn wereld redelijker en meer werkelijk bewust zal reageren. Hij kan zijn eigen wezen, zijn wezen, de werkelijkheid die hij naar eigen besef is, beter begrijpen en zal die juister tot uiting weten te brengen. In vele gevallen zal men ook door anderen u opgedrongen denkbeelden kunnen ontkrachten, zelfs wanneer men niet in staat is deze onjuistheden geheel uit eigen besef te verdrijven.

Is dit voldoende?

Ik wil nu besluiten. Het onderwerp vrijheid kan nog veel langer worden uitgesponnen, maar ik geloof niet dat mijn mening daarover duidelijker kan worden weergegeven, dan ik reeds heb gedaan.

Daarom dank ik u nu voor uw aandacht.

Goedenavond.

Welk onderwerp wilt u nu bespreken?

MICROKOSMOS EN MACROKOSMOS

De microkosmos is datgene, wat macrokosmisch weerspiegeld wordt en omgekeerd. Je kunt het natuurlijk ook zo stellen: zowel macrokosmos als microkosmos bestaan uit een reeks van spanningen, waardoor vormen die wij materie plegen te noemen, zich t.a.v. elkaar in een bepaald evenwicht bewegen. Vergelijkbaarheid: Wanneer wij een voorwerp zien, zo zitten daarin vele moleculen en atomen. In atomen vinden wij kerndelen met eigen werking en functie, zich voordoende als een geheel, waaromheen zich elektronen bewegen, zodat atomen doen denken aan sterk versnelde planetaire systemen. Wat de vraag doet rijzen, of op die wereld die wij elektron noemen, mogelijk hier of daar een medium juist bezig is de mensen daar te vertellen, dat er een macrokosmos bestaat.

Kijk je naar die macrokosmos die zo onmetelijk groot is gezien vanuit een menselijk standpunt, dan heb je het gevoel dat je dit geheel niet kunt overzien. Maar aan de andere kant weet men toch wel, dat waar een zon is, ook een zonnestelsel kan bestaan. Het is niet noodzakelijk zo, maar het kan in ieder geval volgens menselijk weten wel. Er zijn delen materie die vrijelijk een baan door de ruimte schijnen te volgen, tot zij hier of daar door de aantrekkingskracht van een zon worden ingevangen. Maar ja, wat in een miljoenste van een seconde gaat in een atoom, kan een paar miljoen jaar vergen in de macrokosmos. Maar tijd terzijde latende: waar is het verschil? Een macrokosmos overweldigt je, omdat er enorme afstanden zijn. Maar aan de andere kant: de zeer kleine afstanden van de microkosmos hebben in verhouding dezelfde betekenis.

De mens staat daar tussenin. Hij heeft het gevoel dat de macrokosmos eigenlijk niets is en de microkosmos alles. De mens zou zich moeten realiseren dat het verschil tussen beiden stamt uit de wijze waarop hij denkt en waarneemt. Beseft hij dat, de onderlinge verhoudingen beseffende, hij de vergelijkbaarheid van beiden begrijpt, dan komt hij misschien nog eens zover dat hij stelt: Wat ik nu weet over het atoom, moet gelden voor alles wat ik weet van de sterren en omgekeerd. Er kunnen geen twee soorten wetten bestaan, al gaat alles voor mij in de macrokosmos veel langzamer en zijn de verschijnselen voor mij gemakkelijker zichtbaar. Ken ik echter wetten die bestaan in de wereld van de sterren, dan moeten zij hun weerspiegeling in de wereld van de atomen vinden. Daardoor kan ik dan wat meer leren over een wereld van het zeer kleine.

Neem bv. een novaverschijnsel. Een ster komt tot uitbarsting. De drukverhoudingen waarop de warmteproductie normalerwijze functioneert, komt in een kort ogenblik tot uitbarsting, heft zichzelf op, met als gevolg een enorme vloedgolf die vaak verder gaat dan de eventuele planeten en hun banen, zodat deze laatsten dan weer in de massa van de zon worden opgenomen. Na de uitbarsting valt de zon op zichzelf terug en lijkt voorlopig uitgebrand. Na verloop van tijd blijkt echter dat een dergelijke ster drukverschillen in zich kent, waardoor weer warmte ontstaat. Deze warmte veroorzaakt reactie van elementen, waardoor weer een proces van straling en hitte optreedt en de zon weer gaat stralen, maar in een andere vorm van grote en felheid dan voorheen.

Nu weet men dat de kern van een atoom een samengestelde kern is. Er zijn een aantal verschillende waarden, zoals positronen, neutronen en nog wat van die dingen. Wetende dat dit waar is, zou men volgens mij moeten redeneren: Dan zal in een zon ook een aantal massa's met verschillende eigenschappen bestaan, waarvan een deel t.a.v. de buitenwereld reageert, terwijl de anderen allen onderlinge reacties kennen. Daardoor zou volgens mij weer een reeks van de stralingsverschijnselen van een zon verklaard kunnen worden, maar zou men daardoor dan ook weer kunnen leren wat de factoren zijn die de structuurvastheid van een atoom bepalen.

Mogelijk komt men wel zover dat men stelt: dit zijn de algemene wetten die overal gelijkelijk, maar in verhouding tot massa en tijd optreden. Er is kristallisatie waarin men een soort rooster kan zien, ingebouwd in bepaalde vormen van materie, waarnaar alle delen zich steeds weer zullen voegen. Dat zal dan in de wereld van de sterren ook wel zo zijn. Het lijkt er trouwens wel wat op. Kijk maar naar de melkwegstelsels: wanneer zij een zekere ouderdom bereiken van trechtervorm overgaan in discusvorm met grijparmen, die met de draairichting mee naar buiten toe uitsteken. Wanneer je van buitenaf de zaak zou kunnen bekijken, ik bedoel het gehele melkwegstelsel, zo zou het doen denken aan een wandluis zonder kop. U lacht, maar de vergelijking is nog niet zo heel dwaas.

Op dezelfde wijze kun je de zaak ook geestelijk bezien. Kijk als mens eens naar God. Wat is Hij? Volgens het menselijke beeld eigenlijk een mens zonder beperkingen en, naar men soms aanneemt, ook zonder fouten. Kijk naar het beeld dat men zich van de mens maakt: men spreekt over de creatieve vermogens van de mens, zodat je wel mag aannemen dat de mens in eigen ogen een soort miniatuur godje is met fouten, zogezegd tweede keus. Maar kun je beide beelden eigenlijk van elkaar scheiden? Zij zijn uitdrukking van een bepaald bewustzijn. Zo ook wanneer je spreekt over micro en makrokosmos. Wij benaderen hen natuurlijk van een andere zijde, maar in feite zijn zij de zijden van een munt, één geheel in twee uitingen. Besef je dit, dan resulteert dit alles in een reeks van stellingen die in feite een soort geloof vormen. Ik heb zo het gevoel dat alles wat wij kennen aan leven en materie, aan precies dezelfde wetten gehoorzaamt.

Verder geloof ik, dat er altijd een vergelijkbaarheid van eigenschappen moet bestaan, zelfs tussen de grootste en de meest minuscule delen van de schepping. Ik stel dan verder: voor mij moet er een overeenkomst bestaan tussen alle vormen van bewustzijn. Zij kunnen gradaties vormen t.a.v. elkaar in omvang of werkingsmogelijkheid naar buiten toe, maar essentieel moeten zij vergelijkbaar zijn. Wat natuurlijk voor een mens weer wat vervelend klinkt, want dat virus, dat uw slijmvliezen prikkelt, is dan vergelijkbaar met uw ego, terwijl dit weer vergelijkbaar is met de geest van alle grote geesten, leraren enz. Maar waarom zou het niet zo zijn?

Je kunt over micro- en makrokosmos enorm filosoferen. Maar kom je met al die filosofieën verder dan een bepalen van hetgeen jezelf denkt, wat je eigen voorstelling is? En een mens die werkelijk zegt wat hij denkt, vertelt volgens mij ook meteen wat hij is. Elke menselijke filosofie van de mens omtrent ons onderwerp, geeft hemzelf weer als staande tussen deze twee. Dan ziet de mens zichzelf kennelijk als een bewustzijn dat voortdurend op de grens van alle bestaansmogelijkheden wandelt. Kijk je in de geest naar de daar bestaande feiten, dan ben ik persoonlijk geneigd dit niet onjuist gesteld te noemen.

Vraag: Het zou dus mogelijk zijn, dat bepaalde organen in ons lichaam in zich weer een soort melkwegstelsel zouden zijn?

Antwoord: Dat is mogelijk. Neem eens aan dat een spier voor een wezen dat leeft in een elektron in een nier, een soort ruimte vormen, niet zichtbaar zijn, maar andere organen wel. In een elektron in die nier zit een aantal wetenschapsmensen en filosofen door een voor hen grote kijker te kijken. Zij zeggen dan: kijk daar eens, wat een eigenaardige nevel. Die noemen wij voortaan het darmwegstelsel. Maar ver daarachter zie ik iets, dat precies lijkt op ons eigen stelsel, zoals wij ons dit voorstellen. Zou de ruimte gebogen zijn, zodat wij in feite op een grote afstand onszelf in de rug kijken. Denkbaar is het wel. Maar: het denkbare is nog geen zekerheid. Het enige, wat wij volgens mij weten is dat micro en makrokosmos gehoorzamen aan dezelfde wetten, ook wanneer wij die op een andere wijze uitdrukken of ervaren als varianten van een andere wet, omdat de verhoudingen voor ons een geheel andere relatie met het verschijnsel betekenen. Je kunt volgens mij verder dan zeggen, dat elk zijn in zich begrensd is en dat elke begrenzing in wezen een illusie is, die voortkomt uit een onvermogen een werkelijkheid te beseffen die voorkomt buiten de voor ons kenbare cirkel.

Wanneer je eerlijk bent, wat weet je dan in wezen? Het enige wat je weet is dit: de wereld wordt bepaald door onze voorstelling daarvan, terwijl wij het wezen daarvan niet geheel kennen. Dat zal altijd gelden, zelfs voor onszelf.

Wat mij betreft: besef dat je een mens bent en dient te leven als de mens, die je beseft te zijn. De micro en de makrokosmos komen mogelijk later wel aan de beurt. Alleen in zoverre als die dingen betrekking hebben op datgene wat je als mens bent en kunt, is voor jou belangrijk. Wat wij in werkelijkheid doen is niet: uitmaken wat het heelal is, maar: wanhopig zoekende om te bepalen wat wijzelf misschien zouden kunnen zijn.

Vraag: De wetenschap gebruikt het woord materie nogal duur. Wanneer je dit begrip gaat ontleden, wat hou je dan eigenlijk over?

Antwoord: Indien je de materie geheel zou ontleden, houd je een hoop energie over, vermogen van arbeid a.h.w., ten dele gebonden, ten dele in vrije toestand en wel binnen een ruimte waarvan je het wezen en de eigenlijke structuur niet verder kunt definiëren.

Het blijft rustig. Dat betekent dan dat wij zo onder de hand aan een slotthese toe zijn. Ik heb u weinig concrete feiten voorgelegd, wel echter vele denkbeelden. Mogelijk wilt u daarover zelf eens verder nadenken en het gestelde met de u bekende feiten vergelijken. Daarmee zijn wij er. Onthoudt wel: waarheid is altijd weer iets, wat je vindt na vele aarzelingen, omdat je zelf niet anders meer kunt dan het aanvaarden. Wanneer je ten koste van alles iets wilt aanvaarden, vind je een waan. Wijsheid vind je alleen daar, waar je zelfs ondanks jezelf moet erkennen. Ik hoop voor u dat dergelijke erkenningen u zullen voeren tot iets wat voor u harmonie gaat betekenen.

Goedenavond.

d.d. 22 februari 1974